

Proffen er død

Av Knut Blom Sørensen.

Arne Næss, filosof, forfatter og fjellklatrer døde 12 januar 2009 , 96 år gammel. Noen av oss kalte han Proffen. Som fjellmann, og med nabohytte til Tvergastein ved Hallingskarvet, er jeg bedt om å bidra med noen ord om hva Proffen har betydd for meg.

Hallingskarvet, Tvergastein og Proffen

”Mens India har Himalaya har Norge Hallingskarvet” sa Jostein Gaarder i en hilsen til Proffen . For Hallingskarvet, og hytten på Tvergastein, var og er et varemerke til fjellmennesket Arne Næss.

Hallingskarvet strekker seg fra Geilo til Finse og er skillet mellom Hardangervidda og Skarveheimen. ”Noen” hugget Skarvet i to i Folarskardet. Fra hytten min seg jeg den dype kløft etter hugget og solen som speiler seg i vindusflatene på Tvergastein. Da forstår jeg det må ha vært et lykkelig fjelliv ved et vakkert fjell for Proffen.. Jeg kan se rennene bak Tvergastein opp mot Klatrehytten, eller Skarveredet som hytten heter, og som Proffen bygde. Klatrehytten ligger på platået helt på kanten ovenfor Tvergastein.

Sydsiden på Hallingskarvet består av bratte rette vegger. Veggene er oppdelt i mer enn 15 renner. Mange av disse ble lekeplassen til Proffen. De store kampesteinene nedenfor veggene ble buldrearenaen. I dag er noen av rennene spektakulære utforarenaer for frikjørere.

Det majestetiske platået dekker mer enn 150 kvkm. Fra platået ovenfor Tvergastein har Proffen sikkert 100-talls ganger stått å beundret mer enn 50 % av Sør-Norge: Tinderekken ved Bygdin i nord, Rondane og Sølnekletten i nord-øst, Gaustatoppen i syd-øst, hele Hardangervidda med de store sjøene i syd. Hårteigen, Hardangerjøkulen og Vassfjøra mot syd og syd-vest og fjellen i Sogn med Fresvikbreen, mot nord-vest..

Med disse veggene, rennene og platået; er det rart at Proffen, allerede som 24 år, valgte å bygge hytte på Tvergastein, 1510 moh ? Det var Olav Vindegg fra Hallingdalen, med hest på truger, som brakte materialene opp. Det som skulle være 15 lass ble 62 !. Til sammen tilbrakte Proffen 13 år av sitt liv på Tvergastein, med klatring, lesing, skriving, skigåing og naturstudier. Sammen med konen Else Herzberg, hans første. Og han tok alltid toget fredag til Ustaoset etter ukens forelesninger på Universitet. Så full fart i fiskebein opp bakkene forbi Uggen til hytten. En ukependler på skikkelig vis.

Enkel livsførsel og gjenbruk var viktig på Tvergastein. Else lurte ofte på om dopapiret også skulle gjenbrukes. Men gjenbruk gjaldt ikke for dopapir. Det skulle ikke henges opp etter bruk. Trivselstemperaturen innom hus var 11 – 13 grader. Da arbeidet han best. Men til tider ga han etter for det kvinnelige press, og temperaturen ble økt til 15 - 16. Som han sa om livet på Tvergastein: ”Så lenge taket blåser av en gang i året er det ikke mangel på fyringsved” !!

Han ble kjent med Skarvet som gutt, bare 14 år, da hans mor, i 1926, som en av de første, kjøpte hytte på Ustaoset. Han oppdaget raskt dette vakre fjellet med klipper og renner. Siden har fjellet tiltrukket seg hans oppmerksomhet like mye som Alpene, Himalaya og Jotunheimen.

Humor

Arne praktiserte et helt liv som "Homo Ludens": et lekende menneske. Humoristen som fikk oss alle til å forstå verdien av å tulle og le. Han lærte oss at lek ikke bare er for barn. Arne innførte regelen om at det var lov å rape over 1000 meter. På Theatercafeen testet han ut folks evne til det uforutsigbare. Besøkte nabobord for å låne litt mat.

Han lekte til det siste For ett år siden møtte han mitt barnebarn, i vannkanten på Bekkelaget. Fektet med sine krykker, hojet og ropte, og utstrålte stor glede over denne lille kommende fjellguten som skal forme verden videre. For en kraft !

Filosofen hevdet at de som aldri blir helt voksne, lider av manglende respekt for vedtatte umuligheter.

Miljøverneren

Proffen fikk oss til å se naturen både i sin helhet og i sin detaljerte mangfoldighet. Hans økofilosofi har satt dype spor i norsk og internasjonal miljøtekning. Sammen med Sigmund Kvaløy Sætreng, og godt forankret i Spinoza sitt tenkesett, ble hans tilnærming basert på Gandhismen og læren om ikke-vold. Aksjoner skulle ikke være voldelige, men logisk argumenterende og reflekterende, og etisk begrunnet. Dannelsen av SNM, Samarbeidsgruppen for Natur og Miljøvern, ble viktig for miljøvern i fjellet. SNM ble også viktig som instrument til å bli reflektert over verden vi lever i.

Proffen sto for en økologisk tenkning før ordet ble alminnelig for folk.

I Mardøla-aksjonen i 1970, Innerdalen på slutten av 70- tallet og senere Alta aksjonen: Jeg er ikke i tvil om at fokuset bidro til ny politisk dagsorden når et gjelder miljøvern. Selv om verken Mardalsfossen eller Alta ble reddet. Denne voldtekten fra storsamfunnet mot naturen, slik Proffen og mange av oss oppfattet at det var, førte til at verning av vassdrag og miljømessig mangefold kom på den politiske dagsorden. Den første Verneplan for Vassdrag så dagens lys. Gjende og Sjoavassdraget ble vernet på grunn av dette.

Naturelseren

Ingen annen nordmann har betydd så mye for norsk fjelliv som Proffen. Proffen var vår store Jotunolog, på nivå med Slingsby og Emanuel Mohn. Allerede som 14 åring. Med et 30 meter langt uelastisk branntau, som han la dobbelt, la han i vei. Etter svært mange 2000 metere gjennomført på rekordtid møtte han Petter Wessel Zapffe. Første gang i Kolsåsveggen. Zapffe og Proffen hadde mye felles, men også mye forskjellig. Zapffe hadde et mer dystert syn på tilværelsens og dets tragiske utfall og elendighet enn Proffen hadde.. Likevel fant de en felles arena i naturen som smittet over på oss vanlige.

Proffen innførte bolteklatringen i Norge i 30-årene. Han lærte det i Alpene. Bolter og tekniske sikringsmidler, i friklating som mellomforankringer og på standplass. Det nye kontinentale klatremetoden ble en fornying i norsk tindesport. Kjente fjell i Horrungene, på Sunnmøre, Andersnatten i Buskerud og majesteteten Stetinden i Tysfjord, ble arena for en ny tid.

Proffen bidro også til sikkerhetsstandarder og etiske og praktiske retningslinjer for opplæring i klatring da DNT Breggruppen etablerte drift av klatrekursene i Innerdalen, og senere grunnlaget for Fjellsportskursene på Turtagrø og på Leirvassbu.

En god historie er når Proffen innvier Jens Bjørneboe i klatresporten på Kolsås. Det var da forfatteren arbeidet med romanen "Jonas", anarkistens store oppgjør med norsk skole, noe Proffen sikkert hadde sympati for. De satt på Gårdsplassen ved klatreruten Hollywood i Kolsås-veggen. Proffen hadde russisk kaviar. Men de hadde ikke hvitvin. Hvor kan man få det? Jo, på Nato nedenfor. Proffen og Jens greide å manøvrere seg gjennom flere forsvarssperringer med å spørre etter general Fyves. Til slutt ble de avslørt av en sivil garderobevakt i offisersmessen hvor det ble solgt vin. Både Proffen og Anarkisten ble gjenkjent. Kan man tenke seg hvilke forsvarspolitiske rabalder det ble?

Hvorfor var dette med Proffen så viktig for oss unge? Vi hadde nok å drive med. Studier. Forelesninger. Etablere oss i den turbulente verden. Demonstrere mot Vietnamkrigen. Lage veggaviser på Blindern. Gå på tur. Drive bre- og klatrekursene. Lære teknikker. Jo, vi måtte ha en hensikt og et verdigrunnlag for vårt fjelliv. Man kan ikke leve sitt liv uten å ha en mening, en forståelse og en innsikt i hvorfor man gjør ting. Proffen bidro til å gi oss det!

Tenkeren, utforskeren og kunnskapssøkeren

Hans talent var det akademiske, og ungdomsårene de mest intense: filosofi, fysikk, astronomi og senere botanikk og biologi.

Wienerskolen og utvikling av kriterier for saklighet og objektivisme ble dog viktigst. Tenkeren som fikk oss til å tenke over vår tilværelse. Hans store greie var å forholde seg til tanken omkring fenomener, opplevelser og tilstander. Gjennom den objektive (kognitive) tankegang øker vi forståelsen og erkjennelse av hva som er virkelig og viktig for oss mennesker. Følelsenes betydning i menneskets tanke og handling fikk stadig større plass i Arnes livsanskuelse de siste årene.

Proffen stilte alltid spørsmål og oppsøkte alltid spenninger og forskjelligheter; Den 10. gangen du klatrer i samme tre er ikke like spennende om første gangen. Like barn leker ikke alltid best. Trækker man i samme spor som andre kommer man ikke nye steder.

Vår forståelse og kunnskap kan illustreres med flaten som lyses opp av et lys. Lærer du mer øker flaten som belyses. Samtidig øker også grensen mot det vi ikke vet, og det vi ikke forstår. Dette bildet av læringspotensialet: jo mer du lærer, ennå mer er det å lære, preget Arnes profesjonelle liv.

Proffen bidro til å fornye ex phil for studentene på Universitet i 1967, en gammel sak som eksisterte fra 1903. Forberedende Prøver som det het i min tid. Med psykologi, filosofi og logikk. Ikke alle likte det. Mange har prøvd å fjerne eller redusere denne "unødvendigheten". For meg var Forberedende prøver en introduksjon til det voksne liv. Det var her jeg lærte om etikk, moral, tekning og refleksjon.

Går Norge, og verden fremover? Dette ville Proffen hatt synspunkter på om han fortsatt levde. Jeg er ikke tvil om svaret. Han ville ment at verden går fremover. Derfor blir han en stor veileder og et viktig forbilde for mange av oss. Så får vi bidra med vårt, vi enkle sjeler. Selv om vi ikke har noen Timotei.

Noen fakta

Navn: Arne Dekke Eide Næss

Født 1912

Døde mandag 12 januar, 96 år gammel

Dr. Phil. 1936 (24 år) Professor i filosofi fra 1939 til 1970

Etablerte Forberedende prøver i filosofi høsten 1966

Har gitt ut en mengde bøker, mer enn 10 000 sider, mest filosofiske fag

Besteg Tirich Mir i Himalaya 2 ganger 1950 og 1964.

Besteget nesten alle 2000 metere i Norge og en mengde tinder i Alpene. Stor på vinterklatring.

Æresmedlem i Norsk Tindeklub og Den norske Turistforening

Svenske Akademiens pris i 1966

Tildelt Mahatma Gandhis pris for ikke-voldelig fredsarbeid i 1994

Nordisk Råds Natur og miljøpris 2002

Tildelt St. Olavs Orden 2005

Anbefalt litteratur

Masse men:

- Det gode lange livets far. Halligskarvet sett fra Tvergastein. Damm & Sønn AS
- Jeg. Et tegnet liv. Kagge Forlag
- Arne Næss – gjør det vondt å tenke ? Professorkollega David Rothenberg, USA, 2001
- Livsfilosofi, 1988